

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МУРАВЙОВ Кирило Володимирович

УДК 342.951:341.827(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Міжрегіональній Академії управління персоналом.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
ЗАРОСИЛО Володимир Олексійович,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
Навчально-науковий інститут права ім. князя
Володимира Великого,
завідувач кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
заслужений діяч науки і техніки України
БАРАШ Євген Юхимович,
Інститут кримінально-виконавчої служби,
начальник інституту;

доктор юридичних наук, доцент
ГРЕЧАНЮК Сергій Костянтинович,
Тернопільський національний економічний
університет, завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права;

доктор юридичних наук, доцент
БЕЗЗУБОВ Дмитро Олександрович,
Навчально-науковий юридичний інститут
Національного авіаційного університету,
професор кафедри господарського, повітряного та
космічного права.

Захист відбудеться «31» травня 2017 р. о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.142.02 Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись в Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі ім. Ярослава Мудрого Міжрегіональної Академії управління персоналом (03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2).

Автореферат розісланий «28» квітня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.П. Христинченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Приєднання України до низки міжнародних документів з питань захисту прав і свобод людини та громадянина, а також прагнення інтегруватися до високорозвиненої західноєвропейської спільноти, в якій життя і здоров'я, честь та гідність людини є найвищими соціальними цінностями, вимагають від нашої держави реалізації відповідних заходів щодо реального ствердження даних цінностей і в українському суспільстві. Адже, хоча означені соціальні цінності і були задекларовані у Конституції України ще у 1996 році, реального належного забезпечення в нашій країні вони досі не отримали, а в деяких сферах суспільного життя випадки їх попрання трапляються з особливо загрозливою частотою. Зокрема, йдеться про сферу виконання кримінальних покарань, в якій нехтування правами, свободами та законними інтересами осіб, що відбувають покарання, стало звичайною практикою. Очевидно, що такий стан справ є неприпустимим і вимагає конструктивного розв'язання існуючих у зазначеній сфері проблем. Задля цього необхідно, перш за все, переглянути правові, зокрема адміністративно-правові, засади реалізації державної політики у сфері виконання покарань, адже означені проблеми свідчать про те, що вона має ряд прогалин і недоліків. Крім того, про неефективність даної політики свідчить і стан злочинності у країні, яка має традиційно високий рівень, що є свідченням того, що пенітенціарна система не виконує належним чином функції виправлення та ресоціалізації засуджених.

Також необхідність вивчення шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання покарань обумовлена реформуванням системи державного управління в Україні, яка передбачає оптимізацію та вдосконалення управлінських механізмів за всіма основними напрямками діяльності держави, у тому числі у галузі виконання покарань.

Окремі аспекти проблеми реалізації державної політики у сфері виконання покарань були предметом досліджень багатьох вчених, зокрема: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, М.І. Ануфрієва, Г.В. Атаманчука, О.М. Бандурки, О.О. Бандурки, Є.Ю. Бараша, В.М. Бевзенка, Д.О. Беззубова, О.І. Безпалової, Ю.П. Битяка, Л.Р. Білої-Тіунової, І.Л. Бородіна, М.М. Бурбики, В.М. Гаращука, І.П. Голосніченка, С.К. Гречанюка, В.Г. Гриценко, В.Л. Грохольського, С.М. Гусарова, С.Ф. Денисюка, О.В. Джафарової, Є.В. Додіна, В.О. Заросило, Т.Є. Кагановської, Р.А. Калюжного, О.М. Ключова, Т.О. Коломонець, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, В.В. Копейчикова, О.В. Кузьменко, А.М. Куліша, М.Н. Курко, О.С. Лагоди, К.Б. Левченко, В.І. Литвиненко,

М.В. Лошицького, Д.М. Лук'янця, Р.С. Мельника, О.І. Миколенка,
 О.М. Музичука, В.Я. Настюка, Л.В. Ніколаєвої, Н.Р. Нижник,
 А.Ф. Ноздрачова, В.І. Олефіра, О.І. Остапенка, В.Ф. Опришка,
 А.М. Подоляки, Т.О. Проценка, А.О. Селіванова, Р.А. Сербіна,
 В.Ф. Сіренка, О.Ю. Синявської, В.В. Сокурєнка, С.Г. Стеценка,
 М.М. Тищенко, В.В. Цветкова, В.С. Цимбалюка, В.М. Шаповала,
 О.О. Шевченка, Ю.С. Шемшученка, О.Х. Юлдашева, Х.П. Ярмакі та ін.
 Проте комплексного наукового дослідження адміністративно-правових
 засад реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних
 покарань здійснено ще не було.

Таким чином, необхідність підвищення ефективності державної
 політики у сфері виконання покарань, недостатність наукових розробок з
 цієї проблематики, недосконалість адміністративно-правового регулювання
 реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань
 обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана у відповідності до Переліку пріоритетних тематичних
 напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до
 2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від
 07.09.2011 № 942, Концепції Загальнодержавної програми адаптації
 законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої
 Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, відповідає пп. 1–6
 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки,
 затверджених Загальними зборами НАПрН України 3 березня 2016 року.

Дисертаційну роботу виконано як частину Загального плану
 науково-дослідної роботи Міжрегіональної Академії управління
 персоналом на 2014–2018 рр.: «Теоретико-методологічні засади
 становлення української державності і соціальна практика: політичні,
 юридичні, економічні та психологічні проблеми» (номер державної
 реєстрації: 0113U007698).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб
 на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних
 підзаконних нормативно-правових актів, узагальнення практики їх
 реалізації визначити сутність і особливості реалізації державної політики у
 сфері виконання кримінальних покарань, надати науково обґрунтовані
 пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити
 такі основні *задачі*:

– запропонувати авторське визначення поняття державної політики
 у сфері виконання кримінальних покарань;

- з'ясувати особливості становлення та розвитку державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- розкрити мету, завдання та принципи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- окреслити форми та методи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- визначити правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- запропонувати поняття юридичних елементів механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- охарактеризувати гарантії реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- розкрити поняття суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання покарань;
- окреслити напрямки удосконалення системи управління органів та установ виконання покарань, кадрового забезпечення цих органів та установ, соціального і правового забезпечення їх працівників, матеріально технічного та фінансового забезпечення органів та установ виконання покарань, а також забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання;
- встановити об'єктивні передумови вдосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- виокремити напрями удосконалення контролю за реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
- запропонувати шляхи оптимізації системи органів та установ виконання покарань;
- узагальнити зарубіжний досвід реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час реалізації державної політики у сфері виконання покарань.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Історико-правовий метод дозволив окреслити сучасний стан дослідження проблем реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та проаналізувати генезу державної політики у цій сфері (підрозділи 1.1, 1.2). За допомогою гносеологічного методу було з'ясовано мету, завдання та

принципи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; розкрито форми та методи реалізації державної політики в означеній сфері (підрозділи 1.3, 1.4). Використання порівняльно-правового методу покладено в основу аналізу правових засад реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, а також під час напрацювання напрямків удосконалення реалізації державної політики у цій сфері (підрозділи 2.1, 3.1–3.5). Аналітичний метод надав можливість встановити об'єктивні передумови удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; з'ясувати проблеми удосконалення контролю за реалізацією державної політики у вказаній сфері (підрозділи 4.1, 4.2). Структурно-функціональний аналіз дозволив запропонувати напрямки удосконалення системи управління органами та установами виконання покарань; з'ясувати недоліки кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань; окреслити проблеми вдосконалення соціального та правового захисту їх працівників; встановити проблеми удосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів та установ виконання покарань; запропонувати шляхи удосконалення забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання (підрозділи 3.1–3.5).

Науково-теоретичним підґрунтям для виконання дисертації є наукові праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного, трудового, інших галузевих правових наук. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, зарубіжного досвіду реалізації політики у цій сфері, аналітичні статті, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали з даних питань.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є однією з перших спроб на узагальненому рівні, з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права виконати комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. Основні з них такі:

вперше:

– визначено, що державною політикою у сфері виконання кримінальних покарань є сукупність концептуальних засад, ідей та керівних положень, покладених в основу діяльності органів державної влади у сфері правотворення та правореалізації на всіх стадіях виконання кримінального покарання та під час застосування інших заходів примусового і виховного характеру щодо порушників, а також надання їм допомоги у процесі соціальної адаптації (ресоціалізації) та пробації;

– сформульовано основні ознаки державної політики у сфері виконання покарань, серед яких названо наступні: при формуванні та реалізації державної політики залучається велика кількість учасників; вона має задовольняти інтереси та потреби більшості; має складний управлінський (адміністративний) апарат; спрямована на досягнення певного результату;

– обґрунтовано необхідність розробки комплексу нормативних документів, що регламентуватимуть напрямки і механізми взаємодії правоохоронних органів, установ системи соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти, служб зайнятості у сфері ресоціалізації осіб, які відбувають покарання, трудового і побутового влаштування осіб, звільнених з місць позбавлення волі;

– сформульовано пропозиції щодо реалізації положень Концепції державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та наголошено на важливості реалізації наступних завдань: 1) підвищити рівень захисту публічних і приватних інтересів, захист та реалізацію прав фізичних і юридичних осіб; 2) розробити та затвердити Стратегію реалізації положень Концепції державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; 3) розробити основні напрямки діяльності, що пов'язана із профілактикою вчинення злочинів та правопорушень засудженими не тільки під час відбування покарання, але й після закінчення його відбування; 4) визначити напрямки діяльності державних органів та громадських інституцій з метою забезпечення належної соціальної адаптації звільнених з кримінально-виконавчих установ осіб; 5) забезпечити належний рівень виконання судових рішень та застосування кримінальних покарань, включаючи модернізацію системи примусового виконання судових рішень і актів інших органів державної влади; 6) розробити основні напрямки діяльності державних органів та громадських інституцій щодо забезпечення виправлення і належної ресоціалізації засуджених;

– визначено, що гарантії реалізації політики у сфері виконання кримінальних покарань – це система взаємопов'язаних умов та факторів (обставин, засобів, заходів тощо), що розробляються і впроваджуються у життя державою у цілях створення сприятливої атмосфери для якісного та

ефективного здійснення компетентними суб'єктами своїх завдань і функцій у сфері виконання кримінальних покарань;

– обґрунтовано необхідність доповнити ст. 22 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» частиною четвертою, в якій закріпити положення щодо можливості, у передбачених законодавством випадках, застосовувати заходи безпеки до персоналу органів та установ виконання покарань. У п. г-2 ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» замість персоналу органу пробації вказати персонал органів та установ виконання покарань. У цілому Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» привести у відповідність до положень Закону України «Про пробацію», зокрема в частині визначення особливостей правового статусу, соціального та правового захисту персоналу органів пробації;

удосконалено:

– обґрунтування того, що будь-який політико-правовий механізм, незалежно від того, в якій сфері та в яких напрямках він функціонує, виступає динамічною системою, яка складається з низки засобів (методів, способів, прийомів) правового та неправового характеру (організаційно-управлінського, економічного, виховного тощо), а також інституцій, що ці засоби реалізують. Через такі механізми держава втілює у життя свою владну волю, а також реалізує свої завдання та функції з метою надання відповідного забезпечення найбільш важливим сферам суспільного життя;

– характеристику системи управління органами і установами виконання покарань. Під системою управління органами і установами виконання покарань запропоновано розуміти сукупність закріплених на нормативно-правовому рівні, ієрархічно розташованих суб'єктів та об'єктів управління, між якими, в межах їх взаємодії, виникають субординаційні та координаційні відносини, дія яких спрямована на забезпечення функціонування органів і установ виконання покарань за окремими напрямками;

– визначення поняття «правовий захист персоналу органів та установ виконання покарань», під яким запропоновано розуміти сукупність юридичних засобів, що реалізуються уповноваженими державою суб'єктами по відношенню до персоналу органів і установ виконання покарань задля створення умов щодо недопущення порушення їх прав, свобод та інтересів, що може мати місце у зв'язку зі здійсненням ними своєї професійної діяльності;

– розуміння матеріально-технічного і фінансового забезпеченням органів та установ виконання покарань, під яким запропоновано розуміти сукупність правовідносин, що виникають між уповноваженими державою

на таку діяльність суб'єктами і органами та установами виконання покарань, що спрямована на задоволення потреб останніх у матеріально-технічних і фінансових ресурсах задля їх належного функціонування;

– характеристику контролю за реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, який являє собою один із головних організаційно-правових засобів (інструментів) забезпечення законності, цілеспрямованості, доцільності, дієвості та ефективності здійснення даної політики, виявлення та усунення наявних у ній недоліків і проблемних моментів, які негативним чином позначаються на її якості та результативності;

– обґрунтування, що будь-який напрямок реформування пенітенціарної системи, у тому числі демілітаризація органів та установ виконання покарань, повинен бути закріплений на нормативно-правовому рівні із визначенням конкретних шляхів його реалізації, очікуваних результатів тощо;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування, що державна політика у сфері виконання кримінальних покарань має ґрунтуватися на передових досягненнях сучасної наукової теорії та методології у сфері протидії злочинності. Необхідною умовою підвищення ефективності державної політики у сфері виконання кримінальних покарань визначено потребу реалізації супутніх реформ у всій правоохоронній системі;

– твердження щодо доцільності створення відповідних умов з метою створення сприятливого інвестиційного клімату на підприємствах, які входять до складу установ виконання покарань, що надасть змогу залучати для них виробничі замовлення для потреб регіону і, у свою чергу, буде гарантувати стабільне самозабезпечення установ виконання покарань;

– узагальнення основних проблем, які стоять на шляху до реалізації Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України і які об'єднано у три блоки: фінансово-господарський блок проблем; проблеми у правозастосовній практиці; загально-організаційні проблеми;

– обґрунтування того, що ліквідація ДПтС України є вкрай поспішним кроком з декількох причин. По-перше, перенесення повноважень одного органу на інший не вирішує проблем, які існують у системі управління органами і установами виконання покарань. Саме на моральній застарілості, невідповідності сучасним міжнародним стандартам національної системи виконання покарань, у тому числі й системи управління органами і установами виконання кримінальних покарань, наголошують прихильники вищенаведеної реформи. По-друге, ДПтС України, по суті, є третім органом, який було ліквідовано з передачею

повноважень до сфери Міністерства юстиції України в рамках реформування даного відомства, при цьому система управління майже не змінилась;

– висновок, що демілітаризація органів та установ виконання покарань повинна відбуватися дуже обережно, із поступовим зменшенням відсотку атестованих працівників, при цьому демілітаризованим повинен бути весь персонал органів і установ виконання покарань, окрім персоналу сектору режиму й охорони та оперативної роботи;

– рекомендації щодо запровадження зарубіжного досвіду, який має бути врахований у ході вдосконалення української пенітенціарної політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема можуть бути використані та частково використовуються у:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальшого розроблення теоретико-правових питань реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 7 листопада 2016 р.; довідка про використання результатів дисертації в науково-дослідній роботі Науково-дослідного інституту публічного права від 3 листопада 2016 р.*);

– правотворчості – під час підготовки й уточнення низки законодавчих та підзаконних актів з питань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони від 11 листопада 2016 р.; акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 15 листопада 2016 р.; довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Департаменту з питань безпеки, оборони, діяльності органів юстиції та запобігання корупції Секретаріату Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2016 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань (*довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Департаменту з питань безпеки, оборони, діяльності органів юстиції та запобігання корупції Секретаріату Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2016 р.; акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Державної пенітенціарної служби України від 30 вересня 2016 р.; акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів від 17 листопада 2016 р.*);

– освітньому процесі – в ході підготовки підручників і навчальних посібників з навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи», «Кримінально-виконавче право», вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін в Інституті кримінально-виконавчої служби (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в Інституті кримінально-виконавчої служби від 09 грудня 2016 р.*) та ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес Міжрегіональної Академії управління персоналом від 24 листопада 2016 р.*). Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Нові наукові результати дисертації отримані дисертантом особисто.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки були оприлюднені на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: Международной научно-практической конференции «Преступление и наказание: теоретическое моделирование, законодательное закрепление, правоприменительная практика» (г. Самара, 25–27 июня 2010 г.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 29–30 січня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 5–6 лютого 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, Україна, 9–10 вересня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 9–10 вересня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 16–17 вересня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства» (м. Київ, 7 жовтня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (м. Київ, 14–15 жовтня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 28–29 жовтня 2016 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в одноосібній монографії, 24 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, 9 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів що включають 18 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 440 сторінок, основний текст розміщено на 368 сторінках. Список використаних джерел включає 480 найменувань і розміщений на 55 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, мета і задачі, об'єкт і предмет, окреслюються методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача в їх одержання, наводяться дані щодо апробації результатів дисертації та публікацій.

Розділ 1. «Теоретико-методологічні засади дослідження реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» складається з чотирьох підрозділів, в яких характеризується стан наукового опрацювання проблематики реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, здійснюється аналіз історичних аспектів становлення та розвитку даної політики, розгляд мети, завдань, принципів, а також форм та методів її реалізації.

У *підрозділі 1.1. «Сучасний стан дослідження проблем реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань»* відмічається, що на сучасному етапі розвитку України як демократичної і правової держави та становлення її головних інститутів громадянського суспільства особливої актуальності набувають завдання вироблення концептуальних основ розвитку законодавства у сфері протидії злочинності, підвищення ефективності функціонування всього правоохоронного механізму та створення необхідних умов для забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави від загроз кримінального характеру.

Наголошено, що державна політика є основою сталого розвитку всієї сукупності державно-правових інститутів, а її ефективне, мудре, реалістичне здійснення є передумовою процвітання та добробуту нації, стабільності в суспільстві тощо. Проаналізовано низку наукових думок щодо розуміння сутності понять «політика» та «державна політика».

Окрема увага приділена з'ясуванню сутності та змісту поняття «державна кримінальна політика». Розглянуто зміст ряду правових актів концептуального характеру з досліджуваних питань. На підставі цього зроблено висновок, що сьогодні держава застосовує більш зрілий і обачливий підхід до політики у сфері виконання кримінальних покарань. Зокрема, цьому сприяло також те, що у вітчизняній літературі при дослідженні питань про поняття, предмет, принципи, систему і т. д. виправно-трудового права, тобто галузі, яка в радянський період регулювала суспільні відносини у сфері виконання кримінальних покарань, пов'язаних з виправно-трудоим впливом, обов'язково розглядалися питання про виправно-трудоу політику.

Сформульовано авторське визначення поняття державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, а також визначено деякі основні питання, які слід вирішити з метою поліпшення даної політики.

У підрозділі 1.2. «Становлення та розвиток державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» зазначається, що державна політика у сфері виконання кримінальних покарань має досить давню історію. Еволюція її становлення відзначається цілою низкою етапів, які є супутніми державному управлінню загалом. За різних часів вона набувала форм тієї чи іншої ідеології, яка домінувала у суспільстві у конкретний період часу.

З метою з'ясування обставин виникнення та розвитку державної політики у сфері виконання покарань проаналізовано ряд історичних документів, у тому числі нормативно-правового характеру, зокрема таких як: Руська Правда, статuti Великого князівства Литовського, «Судебники» Російської імперії 1468, 1497 і 1550 років, «Соборне укладення» 1649 року та ін. Встановлено, що перші ознаки кримінально-виконавчої політики з'явилися ще у період існування Київської Русі, однак вона не мала системного вигляду, як не було у той час і тюремної системи в сучасному розумінні цього слова.

Більш змістовного вигляду означена політика набула у період перебування українських земель під владою Литви і Польщі, де вона виконувала роль засобу залякування, про що свідчить жорстокість і болючість тогочасних покарань (особливо смертної кари), а також публічний характер їх виконання. Не менш жорстокою кримінально-виконавча політика була і на території України, що входила до складу Російської імперії. Окрема увага приділена кримінально-виконавчій системі Російської імперії за часів правління Петра I.

Певна гуманізація виконання покарань почала відбуватися лише у другій половині XVII століття, коли держава вперше більш-менш серйозно звернула увагу на проблеми правового захисту осіб, що утримуються під

вартою. Розглянуто особливості становлення та розвитку кримінального і кримінально-виконавчого законодавства Російської імперії, а також системи органів та установ, що займалися питаннями виконання покарань.

Розкрито зміст і характер радянського кримінально-виконавчого механізму, зокрема його нормативно-правовий та організаційно-інституційний базис.

Досліджено ключові організаційно-правові аспекти формування зазначеної політики в Україні після проголошення незалежності останньої. Зроблено відповідні висновки.

У підрозділі 1.3. «*Мета, завдання та принципи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань*» проаналізовано ряд концептуальних правових документів на предмет відображення у них цілей, завдань та принципів реалізації державної кримінально-виконавчої політики. Окрему увагу звернено на завдання деяких державно-владних суб'єктів реалізації зазначеної політики.

Наголошено, що Державну кримінально-виконавчу службу України варто поступово реорганізувати в реабілітаційну систему, яка сприятиме фізичному та духовному оздоровленню засуджених, отриманню ними необхідних навичок та вмінь, повернення суспільству законслухняних осіб. Наведено коло ключових завдань, які необхідно вирішити з метою якісного реформування кримінально-виконавчої системи України.

Зауважується, що для забезпечення ефективного виконання завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань необхідно: впроваджувати відповідні інноваційні розробки, розвивати науковий потенціал у даному напрямку, підвищити рівень соціального статусу співробітників кримінально-виконавчої служби, забезпечити підвищення престижу служби у кримінально-виконавчій системі тощо. Акцентовано увагу на необхідності залучення громадськості. Виокремлено основні аспекти, на які державі слід звернути більш ретельну увагу задля забезпечення змістовнішої та продуктивнішої взаємодії її компетентних органів з інститутами громадськості щодо реалізації політики у сфері виконання покарань.

Досліджено наукові погляди на основні принципи, на яких повинна ґрунтуватися реалізація державної політики у сфері виконання покарань. Підкреслюється, що мета і завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань не можуть іти врозріз із однойменними принципами. Наведено основні принципи зазначеної політики.

У підрозділі 1.4. «*Форми та методи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань*» досліджено сутність поняття форми, а також розглянуто його зв'язок із поняттям змісту. Зазначається,

що роль форм управлінської діяльності у сфері виконання кримінальних покарань полягає у тому, що вони служать засобом, за допомогою якого забезпечується додержання порядку управління, гласність і прозорість діяльності кримінально-виконавчої системи та зміцнення законності в її структурі.

Досліджено наукові точки зору на сутність та коло форм державного управління. Розглянуто зміст правових та неправових (організаційних) форм управління. Проаналізовано діючі нормативно-правові акти на предмет закріплення в них форм реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

З'ясовано сутність поняття методу. Розглянуто теоретичні підходи до їх класифікації з позиції адміністративно-правової науки. Окрема увага приділена класифікації заходів адміністративного примусу. Наведено загальні та спеціальні методи реалізації державної політики у сфері виконання покарань.

Розділ 2. «Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» складається з чотирьох підрозділів, в яких здійснено аналіз головних правових засад реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, досліджено сутність і структуру юридичного механізму реалізації даної державної політики. Окрема увага приділена гарантіям та організаційно-інституційній основі зазначеної політики.

У підрозділі 2.1. «Правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» зазначається, що Україна іде шляхом розбудови правової держави, у зв'язку з чим розглянуто сутність та основні властивості категорії «правова держава». Встановлено, що однією із ключових характеристик правової держави є її повне підкорення реалізації публічної влади праву. Це означає, що кожен напрямок державної політики, в тому числі у сфері виконання покарань, повинен ґрунтуватися на відповідних правових засадах. Наголошено, що аналіз цих засад дозволяє судити про рівень правомірності та законності даної політики, про її зміст і спрямованість, відповідність існуючому рівню суспільного розвитку.

Розглянуто теоретичні підходи до визначення понять «правові засади», «організаційно-правові», «адміністративно-правові засади». Встановлено, що під засадами у правознавстві розуміють принципи права – у більш вузькому тлумаченні і сукупність нормативно-правових актів, положеннями яких визначаються ключові правові параметри та юридично значущі властивості того чи іншого питання, – у ширшому сенсі.

Досліджено сутність та зміст поняття «право», у зв'язку з чим проаналізовано низку доктринальних підходів до даного питання. Розкрито

зміст та характерні ознаки об'єктивного і суб'єктивного права. Запропоновано власне визначення поняття «правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань».

Досліджено систему правових засад реалізації державної політики у сфері виконання покарань.

У підрозділі 2.2. *«Поняття та види юридичних елементів механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань»* зазначається, що реалізація державної політики – системний процес, який здійснюється у певному порядку та має у своїй основі відповідну структуру.

Встановлено зміст понять «механізм» та «система», у зв'язку з чим досліджено ряд наукових точок зору з цього приводу. Наголошено на багатозначності даних термінів, разом із тим підкреслюється, що за будь-яких умов їх ключовими властивостями є: багатоелеметність; наявність внутрішньої структури, будови; наявність певних взаємозв'язків між елементами системи, які забезпечують цілісність та єдність останньої. Відмічається, що кожен механізм – це особливого роду система, специфіка якої полягає у тому, що вона має динамічний, рухливий характер.

Звернено увагу на зміст таких категорій, як «механізм держави», «механізм правового регулювання», «механізм реалізації права», «механізм адміністративно-правового регулювання», «механізм державного управління», «механізм захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина», «механізм забезпечення прав людини і громадянина».

Розглянуто наукові думки з приводу сутності політичного механізму. Зроблено висновок про сутність та зміст механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. На підставі вивчення доктринальних підходів до структури правових механізмів виокремлено та охарактеризовано основні елементи даного досліджуваного механізму. Означені елементи визначено як скупість інструментів, що перебувають у системній єдності і через які держава вирішує відповідні організаційно-правові, управлінські та інші питання у сфері виконання кримінальних покарань, забезпечує її якісне, стабільне, ефективне та дієве функціонування. Запропоновано у складі механізму реалізації державної політики у сфері виконання покарань виділяти такі структурні блоки: 1) нормативно-правовий; 2) організаційно-інституційний; 3) гарантійний; 4) ресурсно-забезпечувальний; 5) функціональний (або інструментальний).

У підрозділі 2.3. *«Гарантії реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань»* відмічається, що на сьогоднішній день політика виконання покарань знаходиться на етапі реформування та переосмислення. Наразі розроблено декілька нормативних актів, положення яких в тій чи іншій мірі забезпечують реформаційну діяльність та в деяких

випадках прискорюють її. Але далеко не всі інновації, розроблені в нашій державі, дійсно реалізуються. Тому особливої актуальності набуває питання дослідження гарантії реалізації політики у сфері виконання покарань.

Досліджено сутність поняття «гарантії». Встановлено, що гарантії реалізації будь-якої діяльності являють собою умови та фактори, що роблять цю діяльність можливою, створюють необхідну для її нормального проведення атмосферу.

Проаналізовано існуючі у правознавстві підходи до визначення змісту гарантій. На підставі цього сформульовано власне визначення поняття «гарантії реалізації політики у сфері виконання кримінальних покарань». Виокремлено та охарактеризовано основні властивості даних гарантій.

Розглянуто стан правового регулювання гарантій реалізації державної політики у сфері виконання покарань на рівні відповідних правових документів. Наведено коло основних та розкрито сутнісний зміст гарантій реалізації державної політики у сфері виконання покарань.

Зроблено висновок про те, що гарантії реалізації кримінально-виконавчої політики необхідні, тому що існує нагальна необхідність зміни існуючого ладу у системі реалізації кримінальних покарань. Адже цей сектор показує рівень дотримання і роль прав та свобод людини, громадянина, а також законності у державі. Дані фактори є ключовими, якщо ми прагнемо створити сучасну, європейську державу з вільним, громадянським суспільством.

У підрозділі 2.4. «Місце та особливості системи суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання покарань» зазначається, що реалізація державної політики у сфері виконання покарань за своєю сутністю є соціальною діяльністю, і, як будь-який інший різновид останньої, перша неможлива без суб'єктів, які її виконують (здійснюють). У зв'язку з цим досліджено сутність та зміст категорії «суб'єкт». Встановлено, що суб'єкт – це: по-перше, джерело активності; по-друге, носій певних ознак та властивостей, що характеризують його становище у тій чи іншій соціальній системі. Звернено увагу на наукові точки зору щодо розуміння понять «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин».

Запропоновано під системою суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань розуміти сукупність колективних (органи публічної влади, державні установи і заклади) та індивідуальних (посадові особи) суб'єктів права, за якими законодавством закріплено відповідні завдання і повноваження у даній сфері.

Відмічається, що особливості організації та функціонування суб'єктів реалізації досліджуваної політики, як, власне кажучи, і будь-якого іншого суб'єкта, з точки зору права виражаються в їх правовому (юридичному) становищі. З'ясовано зміст поняття «правовий статус», задля чого вивчено

відповідні дослідницькі думки. Запропоновано авторське визначення поняття «правовий статус суб'єкта реалізації державної політики у сфері виконання покарань».

Досліджено правове становище ключових суб'єктів з питань здійснення державної політики у сфері виконання покарань, зроблено висновки про рівень їх участі у даному процесі.

Розділ 3. «Характеристика напрямків удосконалення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» складається з п'яти підрозділів, які присвячено проблематиці удосконалення системи управління органами і установами виконання покарань, покращення кадрового забезпечення даної системи, а також стану соціального і правового захисту персоналу органів та установ виконання покарань. Звернено окрему увагу на питання удосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань. Досліджено можливі шляхи удосконалення забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання.

У підрозділі 3.1. «Удосконалення системи управління органами і установами виконання покарань» зауважується, що ефективність реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань пов'язана з тим, наскільки ефективно та злагоджено здійснюється управління безпосередніми виконавцями такої політики – органами і установами виконання покарань. Саме в рамках діяльності вищенаведених суб'єктів знаходять своє практичне відображення напрямки державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Встановлено сутність таких категорій, як «управління», «системи управління», «системи управління органами і установами виконання покарань». Досліджено думки вітчизняних адміністративістів з приводу змісту понять системи та механізму державного управління. Розкрито сутнісний зміст категорії «суб'єкт управління».

Окреслено ряд проблемних аспектів у системі управління органами і установами виконання покарань та сформульовано можливі шляхи їх розв'язання. Окрему увагу приділено питанню ліквідації ДПтС України та передання його функцій і повноважень Міністерству юстиції України.

У підрозділі 3.2. «Удосконалення кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань» акцентовано увагу на тому, що від того, наскільки ефективно такі кадри виконують покладені на них завдання та функції, залежить успіх функціонування всієї пенітенціарної системи в цілому, у тому числі й ефективність державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. У зв'язку з цим проаналізовано поняття кадрів. Наголошено, що, незважаючи на доволі розповсюджене використання

наведеної категорії, на сьогодні існує декілька іноді протилежних позицій щодо розуміння її сутності. Звернено увагу на зміст понять «працівники» та «персонал», розглянуто наукові думки з цього приводу. Аналіз законодавства свідчить про те, що в межах діяльності такі поняття, як «кадри» та «персонал» органів і установ виконання покарань, слід використовувати як рівнозначні.

Зазначається, що кадри органів та установ виконання покарань складаються з: 1) державних службовців: а) осіб рядового та начальницького складу (зі спеціальними званнями); б) спеціалістів, що не мають спеціальних звань; 2) працівників, що працюють за трудовим договором (контрактом).

Проаналізовано поняття та характерні властивості категорії «кадрове забезпечення», у зв'язку з чим вивчено відповідні наукові думки. Відмічається, що однією із основоположних складових кадрового забезпечення будь-якої галузі є формування кадрів.

Виокремлено та охарактеризовано ключові проблемні аспекти кадрового забезпечення органів і установ виконання покарань, при цьому особливу увагу приділено саме формуванню кадрового потенціалу даних суб'єктів. За результатами проведеного аналізу запропоновано відповідні кроки з удосконалення кадрового забезпечення органів і установ виконання покарань. Зокрема, наголошено на необхідності здійснити: оптимізацію кадрів органів та установ виконання покарань; збільшити кількість спеціалізованих навчальних закладів, що здійснюють підготовку кадрів для органів та установ виконання покарань; посилити контроль за дисципліною; здійснити оновлення кадрового складу.

У підрозділі 3.3. *«Проблеми вдосконалення соціального та правового захисту персоналу органів та установ виконання покарань»* зазначається, що сьогодні держава хоча й тримає курс на вдосконалення кадрової політики у сфері виконання покарань, тим не менш у ній наразі все ще існує чимало проблем, пов'язаних із соціальним і правовим захистом персоналу органів та установ виконання покарань, що негативним чином впливає як на якість існуючих кадрів, так і на можливість залучення до цієї системи нових. А тому окремим напрямком реформування державної політики у сфері виконання покарань слід визнати удосконалення соціального та правового захисту персоналу органів і установ виконання покарань.

З'ясовано сутність таких категорій, як «соціальний захист» і «правовий захист», задля чого проаналізовано відповідні нормативно-правові акти, теоретичні джерела. Встановлено, що соціальний захист будь-якої категорії осіб виступає основоположною гарантією забезпечення прав осіб у контексті діяльності правової держави. Соціальний захист включає в

себе відповідний «набір» гарантій, які, у свою чергу, повинні бути забезпечені певним чином – цілеспрямованою діяльністю, заходами, засобами тощо.

Проаналізовано норми діючого законодавства з питань виконання покарань на предмет урегулювання ним соціального захисту персоналу органів та установ виконання покарань. Визначено ряд проблемних аспектів забезпечення соціального та правового захисту персоналу зазначених органів і установ та запропоновано відповідні кроки щодо їх вирішення. Зокрема, вбачається доцільним підвищити рівень оплати праці (заробітної плати, грошового забезпечення) та пенсійного забезпечення, здійснити перегляд посад, на які поширюється пільговий залік вислуги років.

У підрозділі 3.4. «Проблеми вдосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань» зазначається, що нормальне функціонування будь-якої державної інституції пов'язане з її забезпеченням відповідними матеріально-технічними засобами, а також здійсненням належного фінансування. Це, без сумніву, стосується також органів та установ виконання покарань.

У зв'язку із зазначеним проаналізовано наукові підходи щодо розуміння сутності матеріально-технічного та фінансового забезпечення діяльності державних органів. На підставі проведеного дослідження виокремлено основні риси матеріально-технічного забезпечення будь-якої діяльності, до яких належать: є сукупністю суспільних правовідносин; спрямоване на безперервне та належне функціонування відповідної суспільної інституції; врегульоване нормами різних галузей права; полягає в постачанні відповідному органу ресурсів матеріального та технічного характеру.

Вивчено авторські підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності органів державної влади. Наголошено на необхідності єдиного сприйняття сутності матеріально-технічного та фінансового забезпечення, у тому числі органів і установ виконання покарань, оскільки така діяльність спрямована на реалізацію єдиної мети – здійснення постачання ресурсів, необхідних для належного функціонування відповідних органів.

Розглянуто зміст цільових програм у частині передбаченого нами матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань, наведено дослідницькі точки зору щодо стану вирішення даного питання в Україні.

Визначено деякі суттєві проблеми стану матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань, а також запропоновано шляхи їх вирішення (усунення). Зокрема, вважається доцільним здійснити: перегляд існуючих підходів щодо необхідності перенесення установ виконання покарань і слідчих ізоляторів за межі міст із

обґрунтуванням економічної доцільності таких заходів; підвищення рівня бюджетних асигнувань; налагодження та підвищення ефективності діяльності підприємств установ виконання покарань.

У підрозділі 3.5. «Шляхи вдосконалення забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання» зазначається, що одним із найголовніших завдань досліджуваної політики виступає забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають покарання, з урахуванням найвищих світових стандартів. А тому окремим науковим завданням, що належить вирішити в рамках представленого дослідження, є внесення пропозицій щодо можливості вдосконалення забезпечення окремих прав вищенаведених осіб.

На підставі вивчення норм діючого законодавства проведено аналіз переліку прав осіб, які відбувають кримінальне покарання. До основоположних прав таких осіб належать: право на отримання інформації; право на гуманне ставлення до них і на повагу до їх гідності; право на належне матеріально-побутове забезпечення; право на звернення до компетентних органів; право на працю і на її оплату. Зміст кожного права розкрито з урахуванням існуючих наукових напрацювань з цього приводу. Акцентовано увагу на наявних проблемах забезпечення наведених прав осіб, які відбувають кримінальне покарання, та охарактеризовано можливі напрямки їх конструктивного розв'язання. Зауважується на тому, що дана проблематика повинна знайти своє вирішення шляхом реформування відомчої медицини, підвищення матеріального та фінансового забезпечення медичної служби пенітенціарної системи, а також здійснення постійного контролю уповноваженими суб'єктами щодо дотримання реалізації цього права.

Розділ 4. «Шляхи вдосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» складається з п'яти підрозділів, які присвячено вивченню об'єктивних факторів, що обумовлюють необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; дослідженню проблемних аспектів удосконалення контролю за реалізацією державної політики у цій сфері; з'ясуванню можливостей оптимізації системи органів та установ виконання покарань; вивченню зарубіжного досвіду щодо реалізації політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні; характеристиці концептуальних засад удосконалення реалізації державної політики у вказаній сфері.

У підрозділі 4.1. «Об'єктивні передумови вдосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у

сфері виконання кримінальних покарань» розглянуто наукові точки зору щодо необхідності удосконалення вітчизняної системи виконання покарань, яка у багатьох своїх аспектах все ще залишається радянською попри те, що вже минуло більше двох десятиліть з моменту проголошення незалежності України.

Зауважується, що однією із причин наявних проблем у сучасній українській політиці у сфері виконання покарань є невідповідність діючого законодавства з питань виконання покарань реально існуючим умовам і обставинам суспільного розвитку.

Виокремлено основні об'єктивно існуючі фактори, що обумовлюють та актуалізують необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Такими факторами є: прагнення України приєднатися на правах повноцінного члена до високорозвиненої європейської спільноти; високий рівень рецидивної злочинності в Україні; низький рівень якості взаємодії системи виконання покарань з інститутами громадськості; неефективність державних цільових програм щодо розвитку національного кримінально-виконавчого механізму.

Розкрито та охарактеризовано зміст кожного із вищенаведених факторів, зроблено відповідні зауваження, пропозиції та висновки.

У розділі 4.2. *«Проблеми вдосконалення контролю за реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань»* зазначається, що ефективність реалізації державної політики у будь-якій сфері обумовлюється цілою низкою умов та факторів, далеко не останнє місце серед яких займає контроль, який виступає надзвичайно важливим інструментом проведення організаційно-управлінської діяльності.

Досліджено сутність та зміст контролю. Вивчено наукові позиції з приводу розуміння поняття соціального контролю. Зроблено висновок про те, що соціальний контроль є одним із основних та неодмінних засобів підтримки порядку в суспільстві чи у певній соціальній групі, спільноті. Завдяки контролю у поведінці учасників тієї чи іншої соціальної групи або членів суспільства у цілому виявляються відхилення від встановлених (прийнятих) у ньому норм та правил, що, в свою чергу, сприяє підтримці стабільності та злагодженості функціонування цих соціальних груп, суспільства.

Розглянуто доктринальні підходи до визначення поняття та основних ознак державного контролю. Встановлено роль та значення контролю як елемента державного управління. Зазначається, що державний контроль – це основний інструмент забезпечення панування режиму законності у державі і суспільстві.

На підставі аналізу чинного законодавства з питань виконання кримінальних покарань зроблено висновки про те, що існуючий на сьогодні в Україні механізм контролю за реалізацією політики у сфері виконання кримінальних покарань далеко не ідеальний і має цілий ряд проблемних аспектів, які потребують конструктивного вирішення. Виокремлено ряд найбільш суттєвих, на думку дисертанта, проблемних моментів означеного контролю, як то відсутність: чіткого визначення поняття контролю за виконанням кримінальних покарань; чіткого переліку суб'єктів, які цей контроль здійснюють, із конкретизацією їх компетенції у даному питанні; конкретизації напрямків та форм проведення контрольних заходів. Крім того, в якості проблем означеного контролю називається відсутність відповідних гарантій, які б належним чином забезпечували врахування суб'єктами, які реалізують зазначену політику, у своїй діяльності рішень і висновків, що за результатами проведення контрольних заходів були прийняті, зроблені відповідними суб'єктами контролю.

Розкрито зміст зазначених проблем та наведено можливі шляхи їх розв'язання.

У підрозділі 4.3. «Оптимізація системи органів та установ виконання покарань» зазначається, що одним із важливих напрямків удосконалення механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є оптимізація системи органів і установ виконання покарань. Цей захід є необхідним кроком на шляху вирішення проблеми підвищення ефективності організації та діяльності органів виконання кримінальних покарань, яка має перманентну актуальність для України, як і для будь-якої іншої цивілізованої країни. Розглянуто наукові точки зору з приводу необхідності та шляхів оптимізації системи органів і установ виконання покарань. На підставі цього сформовано коло основних можливих напрямків оптимізації системи органів і установ виконання покарань з метою підвищення якості та ефективності їх функціонування. Зокрема, вбачається доцільним: скоротити кількість установ виконання покарань, яка аж ніяк не відповідає кількості осіб, які в них утримуються, про що яскраво свідчать статистичні дані. Це призводить до суттєвих зайвих витрат на їх утримання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, що в умовах нинішнього стану економічного розвитку нашої держави є неприпустимим; удосконалити організаційно-управлінську структуру системи виконання кримінальних покарань. При цьому зауважується на тому, що надмірне прагнення отримати якнайбільший економічний ефект від зменшення організаційно-управлінської структури може призвести до суттєвої втрати якості роботи, оскільки навантаження на одного працівника пенітенціарної системи значно зростає; удосконалення підходу до формування кадрового

потенціалу організаційно-управлінської структури національної системи виконання кримінальних покарань.

У підрозділі 4.4. «Зарубіжний досвід реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні» зазначається, що для дієвого та результативного вдосконалення вітчизняного механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань в Україні необхідно впроваджувати визнані у високорозвиненому західному світі відповідні вимоги і стандарти. З цією метою досліджено загальні та специфічні аспекти здійснення кримінально-виконавчої політики у таких країнах, як: Сполучені Штати Америки, Англія, Німеччина, Франція, Російська Федерація та Білорусь. Проаналізовано правові та організаційні засади реалізації означеної політики у даних країнах. Виокремлено як позитивні моменти, що існують у даній сфері у кожній із цих країн та які було б доцільно впровадити в українську пенітенціарну політику, так і деякі проблемні моменти, що можуть виникати на певних стадіях розвитку зазначеної політики, з метою недопущення їх появи в ході реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань в Україні.

Зроблено висновок про те, що сьогодні немає держави з ідеальним механізмом реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань і суттєві проблеми в ній існують навіть у тих країнах, що є визнаними світовими лідерами у питаннях соціально-економічного та політико-правового розвитку, втім, характер, зміст та глибина цих проблем різняться.

У підрозділі 4.5. «Концептуальні засади вдосконалення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» зазначається, що здійснювана в Україні реформа пенітенціарної системи у багатьох своїх моментах виглядає доволі поверхневою та декларативною, складається уявлення, що вона є надто поспішною і здійснюється лише для «відводу очей» для того, щоб показати населенню певну діяльність та ініціативність. Така ситуація, на нашу думку, пояснюється перш за все тим, що владою не сформовано концептуальні засади даної реформи.

З'ясовано сутність поняття «концепція». Розглянуто зміст чинної на сьогодні в Україні концепції реформування державної пенітенціарної системи. На підставі проведеного аналізу запропоновано ряд кроків, які необхідно здійснити, щоб процес реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань був більш ефективним та дієвим, а саме: сформулювати чіткий понятійно-категоріальний базис даної політики; сформулювати чітке коло принципів, на яких має ґрунтуватися реалізація державної політики у сфері виконання покарань; визначитися з тим, якого саме виду організаційно-управлінська структура є найбільш прийнятною

для даної сфери; розробити концепцію та стратегію проведення кадрової політики і кадрової роботи у пенітенціарній системі; сформувати ефективний, дієвий та зрозумілий механізм контролю за реалізацією державної політики у сфері виконання покарань, особливо того, що здійснюється спільно із громадськістю; виробити чітку, змістовну та доцільну програму фінансування реформування механізму реалізації пенітенціарної політики.

Розкрито зміст кожної із наведених пропозицій та зроблено відповідні висновки.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі комплексного аналізу теоретичних положень, законодавства України та практики його реалізації наведено узагальнення і нове вирішення наукової проблеми – визначення сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та наведено науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо його вдосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, спрямованих на досягнення поставленої мети, основними з яких є наступні.

1. Визначено, що державна політика у сфері виконання кримінальних покарань – це сукупність концептуальних засад, ідей та керівних положень, покладених в основу діяльності органів державної влади у сфері правотворення і правореалізації на всіх стадіях виконання кримінального покарання та під час застосування інших заходів примусового і виховного характеру щодо порушників, а також надання їм допомоги у процесі соціальної адаптації (ресоціалізації) та пробації. Основними її ознаками визначено наступні: при формуванні та реалізації державної політики залучається велика кількість учасників; вона має задовольняти інтереси та потреби більшості; має складний управлінський (адміністративний) апарат; спрямована на досягнення певного результату.

2. Доведено, що становлення та розвиток державної політики у сфері виконання кримінальних покарань не є вичерпаним процесом, оскільки людство постійно розвивається та, відповідно, змінюються пріоритети як суспільства і держави, так і кожної окремої людини та громадянина. Здійснюється постійний пошук оптимальних методів боротьби з протиправними діяннями, роботи з особами, які вчинили ці діяння тощо. Наголошено, що проведений нами ретроспективний огляд є корисним з точки зору розуміння розвитку прав людини, незважаючи на те, що така людина порушила норми закону.

3. Обґрунтовано, що ключовою метою реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є забезпечення ефективної діяльності зазначених соціально-правових інститутів в межах кримінально-виконавчої системи через: а) захист інтересів особистості, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених; б) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами; в) запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Акцентовано увагу, що реалізацію завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань варто здійснювати через призму, по-перше, уточнення кола суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню у процесі виконання та відбування покарань та визначення суб'єктів цих правовідносин, форм та методів їх діяльності, по-друге, удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи за рахунок розвитку ринку надання професійних юридичних послуг та якісної правової допомоги, а також запровадження єдиного електронного реєстру адвокатів, по-третє, поліпшення співпраці кримінально-виконавчої системи з іншими органами та установами, що беруть участь у боротьбі зі злочинністю, в тому числі й з інститутами громадянського суспільства та визначення напрямків та форм міжнародного співробітництва з відповідними системами інших країн, по-четверте, удосконалення змісту, форм та методів карально-виправного впливу на засуджених і звільнених від відбування покарання.

Встановлено, що мета та завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань не можуть іти врозріз з однойменними принципами. Вони перебувають у цілковитій єдності, оскільки саме за рахунок цього і забезпечується ефективно здійснення державної політики.

4. Встановлено, що і організаційні, і правові форми є зовнішнім вираженням реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та дозволяють забезпечити належне функціонування підвідомчих органів, установ і персоналу. Вони відображаються як у правотворчій, так і в господарській та організаційній діяльності органів і установ кримінально-виконавчої системи.

Ефективність та динамічність процесу реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань забезпечуватиметься за умови застосування різноманітних методів державного управління. Лише комплексне їх використання є запорукою належного функціонування кримінально-виконавчої системи. А правильний підбір методів підвищить результативність роботи кожного підвідомчого органу, підприємства, установи та окремого співробітника.

5. Правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань визначено як систему нормативно-правових актів, якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири, з урахуванням яких відбувається здійснення даної політики.

6. Під механізмом реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань запропоновано розуміти систему організаційно-правових та інших засобів і заходів, а також інституцій (установ, організацій тощо), якими вони втілюються (впроваджуються, реалізуються) у життя, спрямованих на забезпечення виконання завдань і досягнення цілей державно-управлінської діяльності у даній сфері. Під елементами механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань запропоновано розуміти скупність інструментів, що перебувають у системній єдності і через які держава вирішує відповідні організаційно-правові, управлінські та інші питання у сфері виконання кримінальних покарань, забезпечує її якісне, стабільне, ефективне та дієве функціонування.

7. До ключових ознак гарантій реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, що дозволило з'ясувати їх сутність, віднесено такі: 1) виходять від держави і є за своєю сутністю державно-владними зобов'язаннями, перш за все, перед суспільством взагалі та його окремими членами зокрема, а також тими суб'єктами, на які покладаються завдання і функції щодо безпосереднього здійснення (втілення) державної політики у сфері виконання покарань. Державна природа гарантій обумовлена тим, що вона (тобто держава) є єдиним суб'єктом суспільного життя, який володіє достатньою кількістю ресурсів, необхідних для запровадження та підтримки якісних і стабільних умов реалізації досліджуваної політики; 2) за своєю формою більшість гарантій, принаймні найважливіші з них, є юридичними, тобто вони закріплюються (формалізуються) на рівні відповідних нормативно-правових актів. При цьому зміст цих гарантій може бути як суто юридичним, так і іншого характеру: політичного, соціального-економічного, культурного тощо; 3) характер та зміст гарантій свідчать про рівень демократизації держави і суспільства, відображають стан їх політико-правового, соціально-економічного та культурно-духовного розвитку. Вони (гарантії) вказують на те, які суспільні цінності є пріоритетними для держави під час реалізації нею відповідної політики; 4) гарантії мають конкретне цільове призначення. Тобто вони не є абстрактними, порожніми, мало корисними деклараціями про наміри, а відображають певне коло та зміст умов і засобів, що запроваджуються задля підтримки у належному стані тих чи інших сфер, аспектів суспільно-державного життя.

8. Обґрунтовано, що систему суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань формує сукупність колективних (органи публічної влади, державні установи та заклади) та індивідуальних (посадові особи) суб'єктів права, за якими законодавством закріплено відповідні завдання та повноваження у даній сфері. Визначено, що правовий статус суб'єкта реалізації державної політики у сфері виконання покарань – це комплексна політико-правова категорія, змістом якої є сукупність прав та обов'язків, а також інших, суттєвих з точки зору права властивостей (ознак) цих суб'єктів, через які визначається місце останніх та специфіка їх ролі (призначення) у зазначеній сфері, їх юридичні можливості та обов'язки у процесі реалізації даної політики.

9. Серед напрямків удосконалення системи управління органами і установами виконання покарань виокремлено необхідність: а) визначення чіткої ієрархії суб'єктів системи управління органами і установами виконання покарань на нормативно-правовому рівні; б) вдосконалення і конкретизація правового статусу суб'єктів правовідносин, що виникають у межах системи управління органами і установами виконання покарань; в) оновлення існуючих та прийняття нових нормативно-правових актів, що встановлюють правові засади функціонування системи управління органами і установами виконання покарань, у першу чергу, в частині її реформування; г) нормативне закріплення засад діяльності міжрегіональних управлінь; г) вдосконалення кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань.

Серед першочергових заходів, спрямованих на вдосконалення кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань, названо наступні: оптимізацію кількості кадрів органів і установ виконання покарань; розвиток інституту пробації; збільшення кількості спеціалізованих навчальних закладів, що здійснюють підготовку кадрів для органів та установ виконання покарань; акцентування уваги на дотриманні стану законності серед персоналу органів і установ виконання покарань; проведення демілітаризації та переатестації персоналу органів і установ виконання покарань; залучення нових кадрів (оновлення) органів та установ виконання покарань.

Соціальний захист персоналу органів та установ виконання покарань визначено як закріплені на нормативно-правовому рівні засоби, за допомогою яких у передбачених законодавством випадках і відповідно до закріплених гарантій здійснюється соціально-економічна підтримка такого персоналу. Наголошено, що на сьогодні одними із найпроблемніших аспектів соціального захисту персоналу органів і установ виконання покарань виступають низький рівень оплати праці (заробітної плати, грошового забезпечення) та пенсійного забезпечення, а також необхідність

перегляду посад, на які поширюється пільговий залік вислуги років. Під правовим захистом персоналу органів та установ виконання покарань запропоновано розуміти сукупність юридичних засобів, що реалізуються уповноваженими державою суб'єктами по відношенню до персоналу органів та установ виконання покарань задля створення умов щодо недопущення порушення їх прав, свобод та інтересів, що може мати місце у зв'язку зі здійсненням ними своєї професійної діяльності.

Серед окремих напрямків удосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань виокремлено перегляд існуючих підходів щодо необхідності перенесення установ виконання покарань та слідчих ізоляторів за межі міст із обґрунтуванням економічної доцільності таких заходів. На сьогодні покращення матеріально-технічного та фінансового забезпечення потребують усі без винятку аспекти функціонування органів та установ виконання покарань. Така проблема може бути вирішена як шляхом підвищення рівня бюджетних асигнувань, так і шляхом налагодження і збільшення ефективності діяльності підприємств установ виконання покарань.

Наголошено, що найпроблемнішим аспектом забезпечення прав осіб, які відбувають кримінальні покарання, виступає належна реалізація наступної категорії прав таких осіб: на отримання інформації; на гуманне ставлення до них і на повагу до їх гідності; на їх належне матеріально-побутове забезпечення; на звернення до компетентних органів; право на працю і на її гідну оплату; на охорону здоров'я. Вирішення зазначеної проблематики може бути здійснено шляхом: перегляду законодавчих положень, що закріплюють комплекс таких прав; впровадження ефективних механізмів реалізації таких прав; виконання в повному обсязі рекомендацій міжнародних правозахисних організацій у цій сфері; звільнення частини кадрів в окремих установах виконання покарань і слідчих ізоляторів; здійснення належного матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів і установ виконання покарань.

10. Обґрунтовано, що на необхідність перегляду та вдосконалення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної політики вказують наступні об'єктивно існуючі обставини і фактори: по-перше, це прагнення України приєднатися на правах повноцінного члена до високорозвиненої європейської спільноти; по-друге, високий рівень рецидивної злочинності в Україні; по-третє, низький рівень якості взаємодії системи виконання покарань з інститутами громадськості, про що свідчать дані досліджень ряду громадських організацій; по-четверте, неефективність державних цільових програм щодо розвитку національного кримінально-виконавчого механізму.

11. З метою вдосконалення контролю за реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань запропоновано: а) сформулювати та закріпити на офіційному рівні чітке визначення, що слід розуміти під контролем та наглядом у сфері виконання кримінальних покарань; б) чітко сформулювати перелік цілей, завдань та принципів досліджуваного контролю; в) окреслити чіткий перелік суб'єктів, які мають право здійснювати контроль за реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, із конкретизацією їх компетенції у даному питанні; г) конкретизувати напрямки та форми проведення контрольних заходів. Очевидно, що вони мають визначатися з урахуванням специфіки правового статусу, зокрема функціонального призначення, суб'єктів контролю; г) удосконалити механізм реалізації рішень і висновків, що за результатами проведення контрольних заходів були прийняті, зроблені відповідними суб'єктами контролю.

12. З метою оптимізації національної пенітенціарної системи, зокрема в частині вирішення її організаційно-структурних проблем, запропоновано: а) скоротити кількість установ виконання кримінальних покарань, яка аж ніяк не відповідає кількості осіб, які в них утримуються. Це призводить до суттєвих зайвих витрат на їх утримання, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, що в умовах нинішнього стану економічного розвитку нашої держави є неприпустимим; б) удосконалити організаційно-управлінську структуру системи виконання кримінальних покарань. Запропоновано відмовитися від міжрегіональної організаційно-управлінської ланки та створити відповідні структурні підрозділи безпосередньо у складі центрального апарату Міністерства юстиції України, встановивши таким чином безпосередній зв'язок центра із регіонами; в) удосконалити підхід до формування кадрового потенціалу організаційно-управлінської структури національної системи виконання кримінальних покарань.

13. На підставі аналізу практики здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань у низці високорозвинених країн заходу виокремлено наступні позитивні моменти їх досвіду, які мають бути враховані в ході удосконалення української пенітенціарної політики, а саме: а) потрібен всебічний контроль за реалізацією даної політики, тобто він має здійснюватися не лише на відомчому рівні, а передбачати залучення представників усіх гілок влади і, що найважливіше, громадськості; б) необхідно активно співпрацювати із регіональною та місцевою владою з питань забезпечення реалізації пенітенціарної політики. Це надасть змогу враховувати у ній специфіку розвитку відповідних регіонів і організувати її реалізацію більш ефективно; в) компетенція центрального апарату органу влади, який займається

реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, та його територіальних ланок має бути чітко визначеною та розмежовуватися; г) слід більше уваги приділяти підготовці кадрів спеціально для роботи в пенітенціарній системі; г) повинен переважати цивільний характер служби в органах і установах виконання кримінальних покарань.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Муравйов К. В. Проблеми реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань : монографія / К.В. Муравйов. – К. : «МП Леся», 2016. – 412 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Муравйов К. В. Адміністративно-правове забезпечення державного впливу на соціальну сферу / К. В. Муравйов // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса : Видавництво Одеської національної юридичної академії, 2008. – С. 465–469.

3. Муравйов К. В. До проблеми визначення поняття правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 29. – Ч. 2. – Т. 4/2. – С. 154–157.

4. Муравйов К. В. Принципи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 5-2. – Т. 4. – С. 112–117.

5. Муравйов К. В. Гарантії реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 3-2. – Т. 4. – С. 112–117.

6. Муравйов К. В. Особливості системи суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання покарань / К. В. Муравйов // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – № 3. – Т. 2. – С. 208–212.

7. Муравйов К. В. Історія розвитку державної політики у сфері виконання кримінальних покарань у Дореволюційний період / К. В. Муравйов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – Вип. 33. – Ч. 2. – Т. 1. – С. 61–66.

8. Муравйов К. В. Розвиток державної політики у сфері виконання кримінальних покарань в Україні у ХХ – ХХІ столітті / К. В. Муравйов // Вісник

Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових статей. – Чернівці, 2016. – № 3. – С. 203–214.

9. Муравйов К. В. Поняття механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 1. – С. 65–69.

10. Муравйов К. В. Сучасний стан реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права : збірник наукових праць. – К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2016. – Вип. 3. – С. 216–220.

11. Муравйов К. В. Мета та завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 4. – С. 236–240.

12. Муравйов К. В. Проблеми вдосконалення соціального захисту персоналу органів та установ виконання покарань / К. В. Муравйов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2016. – № 1. – С. 33–38.

13. Муравйов К. В. Шляхи вдосконалення забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 1. – С. 256–261.

14. Муравйов К. В. Удосконалення кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 2. – С. 83–87.

15. Муравйов К. В. Види юридичних елементів механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2016. – № 2. – С. 77–82.

16. Муравйов К. В. Проблеми вдосконалення правового захисту персоналу органів та установ виконання покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 5. – С. 268–272.

17. Муравйов К. В. Проблеми вдосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення органів й установ виконання покарань / К. В. Муравйов // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 6. – С. 189–195.

18. Муравйов К. В. Концептуальні засади вдосконалення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – Вип. 6. – С. 129–132 (*журнал включено до науково-метричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)*).

19. Муравйов К. В. Удосконалення системи управління органами й установами виконання покарань / К. В. Муравйов // Підприємство

господарство і право. – 2016. – № 12 (250). – С. 244–248 (*фахове видання, включене до НМБ Index Copernicus International*).

Статті у наукових виданнях інших держав:

20. Muravyov K. V. The concept of public policy in the execution of criminal penalties / K. V. Muravyov // *Visegrad journal on human rights*. – 2015. – № 6/1. – P. 148–153.

21. Муравьев К. В. Формы реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний / К. В. Муравьев // *Право и Закон : международный научно-практический журнал*. – 2016. – № 1. – С. 107–112.

22. Муравьев К. В. Правовые основы реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний / К. В. Муравьев // *Право и политика : научно-методический журнал*. – 2016. – № 2. – С. 63–68.

23. Muravyov K. V. Methods of state policy in the execution of sentences // *Visegrad journal on human rights*. – 2016. – № 5/1. – P. 118–122.

24. Муравьев К. В. Проблемы совершенствования социальной защиты персонала органов и учреждений исполнения наказаний / К. В. Муравьев // *Право и закон : международный научно-практический журнал*. – 2016. – № 2 (4). – С. 22–27.

25. Муравьев К. В. Объективные предпосылки совершенствования административно-правового обеспечения реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний / К. В. Муравьев // *Право и закон : международный научно-практический журнал*. – 2016. – № 3 (5). – С. 88–93.

Тези наукових повідомлень на науково-практичних конференціях:

26. Муравьев К. В. Некоторые вопросы влияния на неформальных лидеров в местах лишения свободы / К. В. Муравьев // *Преступление и наказание: теоретическое моделирование, законодательное закрепление, правоприменительная практика : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Самара, 25-27 июня 2010 г.) / под общ. ред. Р. А. Ромашова. – Самара : Самарский юридический институт ФСИН России, 2010. – Вып. 3. – Т. 2. – С. 190–193.*

27. Муравйов К. В. Зростання рецидивної злочинності, як об'єктивна передумова вдосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 29-30 січня 2016 р.). – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2016. – С. 94–96.*

28. Муравйов К. В. Євроінтеграція, як об'єктивна передумова вдосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації

державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5–6 лютого 2016 р.). – Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. – С. 80–82.

29. Муравйов К. В. Міністерство юстиції як суб'єкт реалізації державної політики в сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, Україна, 9–10 вересня 2016 р.). – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. – С. 97–100.

30. Муравйов К. В. Міжнародний досвід реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 вересня 2016 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2016. – С. 92–93.

31. Муравйов К. В. Метод примусу як засіб реалізації державної політики у сфері виконання покарань / К. В. Муравйов // Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16–17 вересня 2016 р.). – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. – С. 17–19.

32. Муравйов К. В. Сучасна система органів, які формують державну політику в сфері виконання кримінальних покарань / К. В. Муравйов // Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства : збірник Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 жовтня 2016 р.). – К. : «МП Леся», 2016. – С. 160–164.

33. Муравйов К. В. Деякі проблемні аспекти кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань / К. В. Муравйов // Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 жовтня 2016 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2016. – С. 47–49.

34. Муравйов К. В. Право на отримання інформації особами, що відбувають кримінальне покарання / К. В. Муравйов // Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 28–29 жовтня 2016 р.). – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2016. – С. 68–70.

АНОТАЦІЯ

Муравйов К.В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Міжрегіональна Академія управління персоналом. – Київ, 2017.

У дисертації охарактеризовано сучасний стан дослідження проблем реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, на підставі чого запропоновано авторське визначення політики у сфері виконання покарань, проаналізовано особливості становлення та розвитку державної політики у цій сфері; розкрито мету, завдання та принципи реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; окреслено форми та методи реалізації державної політики в означеній сфері; визначено правові засади реалізації державної політики у цій сфері; запропоновано поняття юридичних елементів механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; охарактеризовано особливості гарантій реалізації державної політики у вказаній сфері; розкрито поняття суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; окреслено напрямки удосконалення системи управління органів та установ виконання покарань, їх кадрового забезпечення, соціального та правового забезпечення їх працівників, матеріально технічного та фінансового забезпечення органів та установ виконання покарань, а також забезпечення дотримання прав осіб, які відбувають кримінальне покарання; встановлено об'єктивні передумови удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; окреслено напрямки вдосконалення контролю за реалізацією державної політики у цій сфері; запропоновано шляхи оптимізації системи органів та установ виконання покарань; окреслено зарубіжний досвід реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні; розкрито концептуальні засади удосконалення реалізації державної політики в означеній сфері.

Ключові слова: державна політика, виконання покарань, управлінська діяльність, функції, гарантії, правові засади, кадрове забезпечення, система суб'єктів, соціальний та правовий захист, фінансове забезпечення, дотримання прав громадян.

АННОТАЦІЯ

Муравьев К.В. Административно-правовое обеспечение реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Межрегиональная Академия управления персоналом. – Киев, 2017.

В диссертации охарактеризовано современное состояние исследования проблем реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний, на основании чего предложено авторское определение политики в сфере исполнения наказаний.

Проанализированы особенности становления и развития государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний. Установлено, что цели и задачи реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний могут идти вразрез с одноименными принципами. Они находятся в полном единстве, поскольку именно за счет этого и обеспечивается эффективное осуществление государственной политики.

Подчеркивается, что государственный орган, который формирует или реализует государственную политику в сфере исполнения уголовных наказаний, может и должен использовать ту форму своей деятельности, которая соответствует назначению и компетенции данного органа и задачам управления.

Установлено, что и организационные, и правовые формы являются внешним выражением реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний и позволяют обеспечить надлежащее функционирование подведомственных органов, учреждений и персонала. Они отражаются как в правотворческой, так и в хозяйственной и организационной деятельности органов и учреждений уголовно-исполнительной системы.

Предложено авторское определение понятия юридических элементов механизма реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний; охарактеризованы особенности гарантий реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний; раскрыто понятие субъектов реализации государственной политики в данной области. Обосновано, что систему субъектов реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний формирует совокупность коллективных (органы публичной власти, государственные учреждения и учреждения) и индивидуальных (должностные лица) субъектов права, за которыми законодательством закреплены соответствующие полномочия и полномочия в данной сфере.

Определены направления совершенствования системы управления органов и учреждений исполнения наказаний, кадрового обеспечения этих органов и учреждений, социального и правового обеспечения их работников, материально технического и финансового обеспечения органов и учреждений исполнения наказаний, а также обеспечение соблюдения прав лиц, отбывающих уголовное наказание; установлены объективные предпосылки совершенствования административно-правового обеспечения реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний; очерчены направления совершенствования контроля за реализацией государственной политики в данной сфере.

Предложены пути оптимизации системы органов и учреждений исполнения наказаний; очерчен зарубежный опыт реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний и возможности его использования в Украине; раскрыты концептуальные основы совершенствования реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний.

Ключевые слова: государственная политика, исполнение наказаний, управленческая деятельность, функции, гарантии, правовые основы, кадровое обеспечение, система субъектов, социальная и правовая защита, финансовое обеспечение, соблюдение прав граждан.

SUMMARY

Muraviov K. Administrative and Legal provision of Implementing the State Policy in the Sphere of Executing Criminal Sentences. — *Manuscript.*

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Interregional Academy of Personnel Management. – Kyiv, 2017.

The author of the thesis has characterized the current state of the research of the problems of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences and on this basis has offered own definition of the policy in the sphere of executing sentences; has analyzed the features of formation and development of the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has revealed the objective, tasks and principles of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has outlined the forms and methods of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has determined legal principles of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has offered the concept of legal elements of the mechanism of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has

characterized the features of guarantees of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has revealed the notion of subjects of implementing the state policy in this sphere; has outlined the ways of improving the managing system of correctional agencies and institutions, staffing of correctional agencies and institutions, social and legal provision of the officers of correctional agencies and institutions, logistical and financial support of correctional agencies and institutions, as well as guaranteeing the rights of persons serving sentences; has established the objective preconditions of improving administrative and legal provision of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has outlined the ways of improving control over implementation of the state policy in the sphere of executing criminal sentences; has suggested the ways of optimizing the system of correctional agencies and institutions; has outlined international experience of implementing the state policy in the sphere of executing criminal sentences and possibilities of its usage in Ukraine; has revealed conceptual principles of improving the implementation of the state policy in the sphere of executing criminal sentences.

Key words: state policy, execution of sentences, administrative activities, functions, guarantees, legal principles, staffing, system of subjects, social and legal protection, financial provision, keeping the rights of a citizen.

Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 15.04.2017. Замовлення 413.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net